

MAREK ZSUZSÁNNA

VÖRÖSMARTY »HARCI DAL«-A ÉS A MARSEILLAISE

A *Harci dal* refrénjének ritmusa

*A síkra magyarok
Fegyvert ragadjatok*

a *Marseillaise* refrénjét idézi fel az olvasóban :

*Aux armes citoyens
Formez vous bataillons.*

A két vers összehasonlítása a következő eredményre vezet:

Kétségtelenül jelentős szerepe van a *Marseillaise*-nek a *Harci dal* létrejöttében. Ritmusában csak a refrén két első sora egyezik, de maga a refrén a *Marseillaise* refrénjének átköltése :

*Aux armes citoyens.
Formez vous bataillons.
Marchons, marchons,
Qu'un sang impur
Abreuve nos sillons*

A *Harci dal* :

*A síkra magyarok
Fegyvert ragadjatok
Hazánkat újra meg kell váltani.
E drága föld színét
Borítsák szerte szét
A pártütőknek véres csontjai*

Ebben csak a harmadik sor nem felel meg a *Marseillaise*-nek.

De nemcsak a refrénben, a vers más részeiben is találhatunk párhuzamot :

*Quelle veut cette horde d'esclaves
De traites de rois conjures?*

A *Harci dal*ban :

*A fondor hatalommal
Rabló zsvány szövetezett*

—
*Tremblez tyrans ! et vous perfides
..... vos projets parricides
vont enfin recevoir vos prix ...
Liberté, liberté chérie
Sous nos drapeaux que la victoire
Accoure á les máles accentés.*

A *Harci dal* :

*Zászlónkon a szabadság
S függetlenség ragyog
Vész és halál red, ki
Ez ellen fegyvert jog.*

Nem csoda, nem elszigetelt jelenség a *Marseillaise* a magyar irodalomban. Már a magyar jakobinus mozgalomban szerepe volt, mint a per irataiból kiderül, ismerték és terjesztették Verseghy fordításában. Vörösmarty *Harci dala* 1848. november 8-án jelent meg először a *Pesti*

Hirlapban. Vörösmarty előbbi verseiben nem találtam *Marseillaise*-hatást. Nyilvánvaló hogy a hasonló forradalmi helyzet és a kor magyar politikai viszonyai magyarázzák e hatást.

A *Marseillaise* 1848-ban széles körben ismert lehetett. Jókai is a következőköt írja Petőfiről: »Egyetlen egy dalt hallottam tőle énekelni, a *Marseillais*et, azt is csak félig, azt is rosszul.« (*Életemből*, I. köt. 173. l.). Valószínű, hogy Vörösmartynak a francia eredeti járt az eszében, mert a *Harci dal* közelebb áll ehhez, mint Verseghy fordításához. Érdemes lenne számbavenni, hogy a forradalmi mozgalom e nagyszerű és annyi művészt meghihető költeménye milyen további hatással volt a magyar irodalomra.

EGY ELFELEJTETT PETŐFI-KORTÁRS KÖLTEMÉNYE

Kovács Ágoston nevét nem őrzik nagy betűk a magyar irodalom történetében. Kis betűk is alig. Petőfi fiatal kortársa volt, valószínűleg 1827-ben született, 1867-ben halt meg. 1848-ban végezte el a »bölcséleti tanfolyamot« a pesti egyetemen. Néhány írása megjelent a *Pesti Divatlapban* és az *Életképekben*: versek és egy cikk *Az egyetemi ifjúságról*. (PDL. 1848/17. sz.) A szabadságharc bukása után egyik munkáját a rendőrség lefoglalta, ő maga hivatalnokként élt Pécsen. Minderről *Szinnyei* tájékoztat.

Itt közölt költeménye, *A szerzetes*, 1848 április 9-én és április 16-án jelent meg az *Életképek* 16., ill. 17. számában. A lapot ekkor már Jókai Mór szerkesztette, illetve március 23-tól Petőfi és Jókai.

A szerzetes több szempontból is figyelmet érdemel. A rímtelen, jambikus lejtésű költemény költői tehetségre vall; a vers drámaisága érzékletesen fejezi ki a nagy emberi gyöttrődést, az élet teljessége utáni vágyakozás erejét. Jelentős a vers, mint a korabeli antiklerikalizmus egy sajátos, de jellegzetes darabja. Az erős érzelmi hatású költemény a szerzetesi bürtönéletből szabadulni vágyó, az élet szépségei után szomjazó ember lelkiállapotát tükrözi. A szerző — a vers érzelmi-filozófikus hangnemében — állítja szembe a szerzetesi rideg, világot a gazdag étellel, az érzelmi kiégettséget az érzelmi felszabadultsággal. Ez a motívum régóta megtalálható a haladó irodalom antiklerikális támadásaiban. Gondoljunk Diderot *Az apáca* című regényére, vagy a magyar irodalomban Bajza József *Az apáca* című költeményére (1835).

Kovács Ágoston verse elsősorban mint *korjelenség* érdekes. Tükrözi azt a megpezsztült és szárnyaló szellemet, amely a fiatal Magyarország sajátja volt, és március után szabadabban, cenzúrától nem fékezve szállhatott.

A költemény Petőfi lírájának hatását mutatja. Kovács Ágoston versében ott cseng a *Tündérlátás* boldogság-nosztalgijának lírája, de fel-felvillan *Az örült* komor drámaisága is egyes mondatokban. (A nevetés; a költemény végén lerövidülő sorok stb.) A később készült nagy Petőfi-poéma, *Az apostol* sokban rokon *A szerzetes* hangütésével, mindenekelőtt a drámai meditálás tónusában, a szabadságra vágyó, küzdő ember lelkiállapotának érzékeltetésében. Ez a hangbeli rokonság természetesen nagy minőségi különbségeken keresztül érvényesül: halhatatlan alkotás *Az apostol*, szolid korjelenség *A szerzetes*. De mindkét mű része egy figyelemreméltó irodalmi jelenségnek. A reformkor irodalmában egyre erőteljesebben bontakozik ki a lázadó, vagy csak a bilincseitől szabadulni vágyó egyéniség művészi képe. Ez a kép — amely nem nélkülöz bizonyos romantikus-érzelmes motívumokat — egyes elemeiben megvan már Eötvös *A karthausijában*. Ahogy közeledünk a forradalom felé, megnő a lázadó, sőt a forradalmas egyéniség lírai képe, s 1848-ban már poémaszerű nagy költemény középpontjába kerül. (Ennek a folyamatnak az elemzése azonban már nem ide tartozik, hanem egy későbbi Apostol-dolgozat feladata lesz.)

P—i.